Rättsfallssamlingen

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT
MACIEJ SZPUNAR
föredraget den 14 januari 2016 [1]

Förenade målen C-381/14 och C-385/14

Jorge Sales Sinués
mot
Caixabank SA
och
Youssouf Drame Ba
mot
Catalunya Caixa SA (Catalunya Banc S.A.)

(begäran om förhandsavgörande från Juzgado de lo Mercantil nº9 de Barcelona (handelsdomstol nr 9 i Barcelona, Spanien))

”Direktiv 93/13/EEG — Konsumentavtal — Avtal om hypotekslån — Oskäliga avtalsvillkor — Talan om ogiltighet av ett avtalsvillkor — Konsumentskyddsorganisation — Grupptalan om förbudsföreläggande — Vilandeförklaring av det individuella förfarandet — Likvärdighets- och effektivitetsprinciperna”

I – **Inledning**

1. I de aktuella målen har Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona (handelsdomstol nr 9 i Barcelona, Spanien) funnit det vara oklart huruvida en spansk bestämmelse avseende civilprocessuellt företräde är förenlig med artikel 7 i direktiv 93/13/EEG [2] och, följaktligen, huruvida det är förenligt med denna artikel att förklara individuella förfaranden vilande i avvaktan på att en grupprättegång som inletts av en konsument- och användarorganisation avslutas genom ett lagakraftvunnet avgörande.

2. Respektive begäran om förhandsavgörande har framställts i individuella förfaranden mellan två konsumenter och två banker i vilka talan väckts om ogiltigförklaring av ett villkor om räntegolv i avtal om hypotekslån.

3. De aktuella målen ger domstolen tillfälle att utveckla sin praxis avseende den individuella talans respektive grupptalans karaktär och sättet på vilket dessa typer av talan förhåller sig till varandra.

1 — Originalspråk: franska.

2 — Rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169).

II – **Tillämpliga bestämmelser**

A – *Unionsrätt*

4. Artikel 3.1 i direktiv 93/13 har följande lydelse:

”Ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling skall anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten.”

5. I artikel 4.1 i direktivet anges följande:

”… frågan om ett avtalsvillkor är oskäligt [ska] bedömas med beaktande av vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser och med hänsyn tagen, vid tiden för avtalets ingående, till alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks samt till alla övriga villkor i avtalet eller något annat avtal som det är beroende av.”

6. Artikel 6.1 i direktivet lyder som följer:

”Medlemsstaterna skall föreskriva att oskäliga villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är, på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för konsumenten och att avtalet skall förbli bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäliga villkoren.”

7. I artikel 7.1 och 7.2 i direktivet föreskrivs följande:

”1. Medlemsstaterna skall se till att det i konsumenternas och konkurrenternas intresse finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäliga villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter.

2. De medel som avses i punkt 1 skall omfatta bestämmelser om att personer eller organisationer, som enligt nationell rätt har ett berättigat intresse att skydda konsumenter, får inleda ett ärende enligt nationell lagstiftning vid domstolar eller behöriga administrativa myndigheter, för att dessa skall avgöra om avtalsvillkor som utformats för allmänt bruk är oskäliga och använda lämpliga och effektiva medel för att förhindra framtida bruk av sådana villkor.

…”

B – *Spansk rätt*

8. I artikel 13 i civilprocesslagen (Ley de enjuiciamiento) av den 7 januari 2000 (BOE nr 7, av den 8 januari 2000, s. 575 (nedan kallad civilprocesslagen) anges följande:

”1. Var och en som under ett förfarande styrker att han eller hon har ett direkt och berättigat intresse av utgången av tvisten får inträda som part i förfarandet i egenskap av kärande eller svarande.

I synnerhet får konsumenter eller användare intervenera i en rättegång i vilket talan väckts av enheter som i lag getts rätt att företräda konsumenters och användares intressen.

2. En ansökan om intervention medför inte att rättegången skjuts upp. Domstolen ska, efter att ha hört parterna, meddela sitt avgörande genom beslut inom den ordinarie fristen på tio dagar.

3. Efter det att en ansökan om intervention bifallits ska den inte ha någon retroaktiv verkan på målets handläggning men intervenienten ska i alla avseenden anses som part i målet och kan agera till stöd för de yrkanden som framställts av dem med vilka denna part har processgemenskap eller för egna yrkanden, om vederbörande har en sådan möjlighet i processuellt hänseende, även om de med vilka parten har processgemenskap återkallar eller efterger sin talan, medger motpartens yrkande eller träder ur förfarandet av något annat skäl.

Intervenienten får även lägga fram nödvändiga argument till stöd för sin sak som han eller hon inte redan har gjort gällande på grund av att de hänför sig till ett skede i förfarandet som föregick intervenientens inträde i detsamma. Domstolstjänstemannen ska under alla omständigheter delge övriga parter dessa argument inom fem dagar.

På samma sätt har intervenienten rätt att utnyttja föreskrivna rättsmedel mot avgöranden som vederbörande anser vara till förfång för honom eller henne, även om de med vilka intervenienten har processgemenskap förklarat sig nöjda med dessa avgöranden.”

9. Artikel 15 i civilprocesslagen har följande lydelse:

”1. I förfaranden som anhängiggjorts av organisationer eller enheter som bildats till skydd för konsumenters och användares rättigheter eller intressen, eller av grupper av skadelidande, ska envar som lidit skada efter att ha använt den vara eller tjänst som föranlett förfarandet, genom kallelse beredas tillfälle att delta i detta förfarande för att på så sätt kunna göra gällande sin rätt eller sitt enskilda intresse. Kallelsen ska utfärdas av domstolstjänstemannen genom att en kungörelse om ansökans upptagande till prövning offentliggörs i media med spridning inom det geografiska område där kränkningen av dessa rättigheter och intressen har uppkommit.

…

3. I fall då förfarandet där den skadegrundande omständigheten berör ett större antal personer som är okända eller vars identitet är svår att fastställa, ska kallelsen medföra att förfarandet skjuts upp under en period som inte får överstiga två månader. Denna tidsperiod fastställs av domstolstjänstemannen i det konkreta fallet, med beaktande av omständigheterna eller sakens komplexitet samt svårigheterna med att fastställa de drabbades identitet och lokalisering. Förfarandet ska återupptas med deltagandet av alla dem som infunnit sig med anledning av kallelsen. Enskilda konsumenter och användare ska inte tillåtas träda in i förfarandet senare, med förbehåll för att dessa kan göra gällande sina rättigheter eller intressen i enlighet med bestämmelserna i artiklarna 221 och 519 i denna lag.

4. Bestämmelserna ovan ska inte tillämpas på förfaranden där talan om förbudsföreläggande väckts till skydd för konsumenters och användares gemensamma och allmänna intressen.”

10. Enligt artikel 43 i civilprocesslagen gäller följande:

”[O]m det för att avgöra saken i ett mål är nödvändigt att avgöra en fråga som i sin tur utgör saken i ett annat förfarande som pågår vid samma eller en annan domstol, och det inte är möjligt att förena målen, kan domstolen på begäran av båda parterna eller en av dem, efter att ha hört den andra parten, genom beslut förordna om att målet i det aktuella skedet ska vilandeförklaras till dess att förfarandet i det mål som prejudicialfrågan rör har avslutats.”

11. Såvitt gäller rättsverkningarna av domar som meddelas i förfaranden som inletts av konsument- eller användarorganisationer anges följande i artikel 221 i civilprocesslagen:

”1. Med förbehåll för vad som föreskrivs i bestämmelserna ovan ska domar som meddelas i anledning av talan som väckts av en konsument- eller användarorganisation med sådan saklegitimation som avses i artikel 11 i denna lag omfattas av följande regler:

1a. Om det beslutats om förpliktelse att utge ett penningbelopp, att vidta eller avstå från att vidta viss åtgärd eller att utge en särskild eller generisk sak ska det i den bifallande domen anges exakt vilka konsumenter som, i enlighet med skyddslagstiftningen, ska anses omfattas av den bifallande domen.

Om det inte kan fastställas vilka dessa konsumenter och användare är ska domen innehålla information om uppgifter, egenskaper och kriterier som är nödvändiga för att utkräva betalningen och, i förekommande fall, för att ansöka om eller genomföra dess verkställighet, om detta begärts av den organisation som är kärande.

2a. Om det, som en förutsättning för domen eller som ett huvudsakligt eller enda avgörande, förklaras att en viss verksamhet eller handling är otillåten eller strider mot lag, ska det i domen fastställas huruvida förklaringen, i enlighet med lagstiftningen om skydd för konsumenter, ska ha processuella verkningar som inte begränsar sig till parterna i det aktuella förfarandet.

3a. Om vissa konsumenter har deltagit i förfarandet ska deras yrkanden uttryckligen avgöras i domen.

2. I domar som ger bifall till en talan om förbudsföreläggande till skydd för konsumenters och användares gemensamma och allmänna intressen kan domstolen, om den anser det vara lämpligt, på svarandens bekostnad förordna om att domen helt eller delvis ska offentliggöras eller, då verkan av åsidosättandet kan bestå över tiden, att en rättelse ska göras.”

12. I artikel 222 i civilprocesslagen anges följande:

”*1. Res judicata* av en lagkraftvunnen dom innebär, oavsett om den lett till bifall eller ogillande, att samma sak som prövats i det tidigare förfarandet enligt lag inte kan prövas i en ny rättegång.

2. Res judicata omfattar yrkandena i ansökan och i genkäromålet samt de punkter som avses i artikel 408.1 och 408.2 i denna lag.

Vad beträffar grunden för nämnda yrkanden, ska omständigheter som framkommit först efter yttrandefristen i det förfarande där dessa framställts anses utgöra nya och andra omständigheter.

3. Res judicata har verkan för parterna i det förfarande där den aktuella domen meddelas, parternas arvingar och de personer som trätt i deras ställe, samt för icke-tvistande innehavare av de rättigheter som utgör grunden för parternas saklegitimation i enlighet med vad som föreskrivs i artikel 11 i denna lag.

…

4. Frågor som avgjorts genom en lagakraftvunnen dom genom vilken ett förfarande avslutats ska vara bindande för domstolen i ett senare förfarande, om detta framstår som en logisk följd av saken, oavsett vad denna är, i det förfarandet, förutsatt att det rör sig om samma parter i båda förfarandena eller att de ska omfattas av *res judicata* till följd av en bestämmelse i lag.”

13. Artikel 519 i civilprocesslagen har följande lydelse:

”Om det i en bifallande dom enligt första regeln i artikel 221.1 inte har angetts exakt vilka konsumenter eller användare som ska omfattas av domen, ska domstolen med behörighet att verkställa denna, på ansökan av en eller flera berörda och efter att ha hört den förpliktade, genom beslut avgöra huruvida sökandena, i enlighet med de uppgifter, egenskaper och kriterier som anges i domen, ska anses som berättigade enligt domen. Med detta beslut kan de berättigade ansöka om domens verkställighet. Åklagarmyndigheten får ansöka om att domen ska verkställas till förmån för de konsumenter och användare som berörs.”

III – **Bakgrund till de nationella målen, tolkningsfrågorna och förfarandet vid domstolen**

14. Den 20 oktober 2005 ingick Jorge Sales Sinués ett avtal om förnyat hypotekslån med bankinstitutet Caixabank SA (nedan kallad Caixabank). Den 7 februari 2005 ingick Youssouf Drame Ba ett avtal om hypotekslån med bankinstitutet Catalunya Caixa SA (nedan kallad Catalunya Caixa). Avtalen ingicks till nominell ränta för ett totalt belopp på 78 132 euro respektive 209 000 euro. I avtalen föreskrevs, under rubriken ”villkor om räntegolv”, en gräns för den rörliga nominella räntesats som skulle tillämpas vid de följande årliga förlängningarna. Denna gräns var fastställd till 2,85 procent respektive 3,75 procent. I avtalen föreskrevs även en övre gräns – ett tak – för denna räntesats på 12 procent.

15. De ovannämnda avtalen innehöll bland annat ett villkor som innebar att från och med dagen för avtalens ingående till och med den 1 oktober 2006 respektive den 31 augusti 2005 skulle den fasta nominella räntan tillämpas. Från dagen därefter och till dess att hela lånet amorterats skulle en rörlig, nominell ränta tillämpas på grundval av en referensränta, nämligen Euribor, på + / "?> 0,60 procent respektive + / "?> 0,50 procent.

16. Den 10 oktober 2013 respektive den 25 oktober 2013 väckte Jorge Sales Sinués och Youssouf Drame Ba var sin individuell talan om ogiltighet av villkoren om räntegolv i de ingångna avtalen om hypotekslån. I sina ansökningar gjorde kärandena i de nationella målen gällande att eftersom villkoren om räntegolv utgjorde allmänna avtalsvillkor hade de införts ensidigt av bankerna utan någon som helst förhandling. Kärandena yrkade således vid den hänskjutande domstolen att denna domstol dels skulle slå fast ogiltigheten av dessa villkor på grund av bristande insyn och den obalans som uppstått till deras nackdel, dels förordna om återbetalning av de belopp som nämnda banker felaktigt uppburit enligt avtalsvillkoret.

17. Kärandenas talan föregicks av en grupptalan som konsument- och användarorganisationen Adicae (Asociación de Usuarios de Bancos Cajas y Seguros) [3] väckte den 11 november 2010 vid Juzgado de lo Mercantil nº 11 de Madrid (handelsdomstol nr 11 i Madrid, Spanien) mot 72 bankinstitut, däribland Caixabank och Catalunya Caixa. [4] Denna talan avsåg ett förbud mot fortsatt användning av villkor om räntegolv på grund av att sådana villkor är oskäliga.

18. Med stöd av artiklarna 11.4, 43 och 222 i civilprocesslagen framställde svarandena i de nationella målen en invändning om rättegångshinder och begärde att de individuella förfarandena skulle förklaras vilande såvitt avser dem till dess att det föreligger ett lagakraftvunnet avgörande genom vilket gruppförfarandet avslutas.

3 — Konsumentförening med inriktning på banktjänster och försäkringar.

4 — På begäran av Juzgado de lo Mercantil nº 11 de Madrid publicerades en kallelse med anledning av denna grupptalan, via media och via Adicae.

19. Kärandena i de nationella målen bestred denna invändning och hänvisade därvid till sin rätt att inte omfattas av den grupptalan som väckts av konsument- och användarorganisationen och att väcka individuell talan.

20. Den hänskjutande domstolen har i samband med de mål som väckts vid den först och främst angett att det i artikel 43 i civilprocesslagen föreskrivs om uppskjutande verkan på den individuella talan till dess att grupptalan har utmynnat i ett lagakraftvunnet avgörande. Den hänskjutande domstolen har även fäst uppmärksamheten vid att för det fall det är svårt, eller till och med omöjligt, att fastställa hur många de berörda är, är det enligt artikel 15.3 i civilprocesslagen endast tillåtet för de berörda att inkomma med en individuell framställning inom två månader från det att en allmän kallelse för deltagande i rättegången gjorts genom sociala medier. Den hänskjutande domstolen har slutligen förtydligat att ett individuellt deltagande i en rättegång som avser skydd för gemensamma intressen, i vilken talan väckts enligt artikel 11.4 i civilprocesslagen, innebär att den berörda konsumenten är tvungen att inställa sig vid den domstol där målet pågår, varvid konsumenten inte kan göra gällande sitt eget forum (handelsdomstolen på orten där konsumenten har hemvist).

21. Med hänsyn till det ovanstående finner den hänskjutande domstolen det vara oklart huruvida artikel 43 i civilprocesslagen är förenlig med artikel 7 i direktiv 93/13 under sådana omständigheter som är för handen i de nationella målen. Den erinrar särskilt om att förfarandet i vilket grupptalan väckts – och vars utgång är avgörande för det fall de mål som är anhängiga vid den hänskjutande domstolen vilandeförklaras – vid tidpunkten för begärandena om förhandsavgörande har pågått i fyra års tid, att det ännu inte fastställts något datum för det rättsliga avgörandet och att flera bankinstitut fortfarande inte inkommit med svaromål.

22. Det är mot denna bakgrund som Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona (handelsdomstol nr 9 i Barcelona), genom två beslut av den 27 juni 2014 som inkom till domstolens kansli den 11 augusti 2014 (C-381/14) respektive den 13 augusti 2014 (C-385/14), har beslutat att vilandeförklara målen och ställa följande tolkningsfrågor till domstolen:

”1) Kan det anses [att det i spansk rättsordning har införts] ett effektivt medel eller en effektiv mekanism i enlighet med artikel 7.1 i direktiv 93/13?

2) I vilken mån utgör denna uppskjutande verkan ett hinder för konsumenten att påtala att oskäliga villkor som införts i konsumentens avtal är ogiltiga och, följaktligen, innebär ett åsidosättande av artikel 7.1 i direktiv 93/13?

3) Strider den omständigheten att konsumenten inte kan avstå från att omfattas av grupptalan mot artikel 7.3 i direktiv 93/13?

4) Ska det tvärtom anses att den uppskjutande verkan av artikel 43 i civilprocesslagen är förenlig med artikel 7 i direktiv 93/13 med motiveringen att konsumentens intressen i alla delar tillvaratas genom grupptalan, eftersom det i den spanska rättsordningen finns andra processuella medel som är lika effektiva för skyddet av konsumenternas rättigheter, och med beaktande av rättssäkerhetsprincipen?”

23. Genom beslut av domstolens ordförande av den 9 september 2014 förenades målen C-381/14 och C-385/14 med avseende på det skriftliga och det muntliga förfarandet samt domen. Skriftliga yttranden har getts in av Jorge Sales Sinués, Catalunya Caixa, den spanska regeringen och Europeiska kommissionen. Jorge Sales Sinués, Caixabank, Catalunya Caixa, den spanska regeringen och kommissionen har yttrat sig vid förhandlingen den 30 september 2015.

IV – **Bedömning av tolkningsfrågorna**

24. De aktuella tolkningsfrågorna, såsom de formulerats av den hänskjutande domstolen, rör tolkningen av direktiv 93/13 i samband med två avtal om hypotekslån som båda innehåller ett villkor om räntegolv. Genom denna typ av villkor fastställs en lägsta räntesats för den rörliga räntan, vilket innebär att konsumenterna inte kommer i åtnjutande av en sänkning av den officiella räntan till en nivå under denna räntesats.

25. De aktuella målen rör ett rättsområde som inte bara är juridiskt komplext utan där även ett flertal tolkningskriterier skiljer sig från en nationell domstol till en annan. Jag anser således att det är nödvändigt att före bedömningen av tolkningsfrågorna erinra om de viktigaste delarna av processlagstiftningen i fråga varvid jag stöder mig på de uppgifter som finns i de handlingar som inkommit till EU-domstolen.

A – *Inledande anmärkningar*

26. Den hänskjutande domstolen, Jorge Sales Sinués, den spanska regeringen och kommissionen har hänvisat till räckvidden av lagstiftningen i fråga, särskilt artikel 43 i civilprocesslagen, vilken är central i den frågeställning som den hänskjutande domstolen och EU-domstolen har ställts inför.

1. Invändningen som rör civilprocessuellt företräde

27. Den hänskjutande domstolen har angett att spansk processrätt inte medger att två rättsliga förfaranden mellan samma parter och angående samma sak förs samtidigt eller successivt med hänsyn till risken för att förfarandena utmynnar i motstridiga avgöranden. Sålunda föreskrivs i spansk rätt tre mekanismer för att undvika denna risk, nämligen materiell rättskraft,[5] litispendens[6] och civilprocessuellt företräde.

28. Det är just denna sistnämnda processuella mekanism i artikel 43 i civilprocesslagen som väsentligen gett upphov till det spörsmål som väckts av den hänskjutande domstolen. Denna artikel avser situationer då det för att avgöra en pågående tvist vid en domstol för civilrättsliga mål ”är nödvändigt att avgöra en fråga som i sin tur utgör saken i ett annat förfarande som pågår vid samma eller en annan domstol” för civilrättsliga mål. Enligt samma artikel ska domstolen, om det är möjligt, förena målen. Om en förening av målen däremot inte är möjlig, anges i denna artikel att domstolen kan vilandeförklara målet.

5 — Enligt den hänskjutande domstolen föreligger materiell rättskraft enligt artikel 222 i civilprocesslagen när en lagakraftvunnen dom genom vilken ett yrkande bifallits eller ogillats har meddelats i en tidigare rättegång. Det är då inte möjligt att senare inleda ett förfarande angående samma sak och mellan samma parter.

6 — Den hänskjutande domstolen har förklarat att litispendens föreligger när föremålet för talan i det senare förfarandet är identiskt med föremålet för talan i ett tidigare förfarande som fortfarande pågår. På grund av risken för motstridiga avgöranden angående samma sak ska det senare målet avvisas.

29. För att en sådan vilandeförklaring ska kunna ske, måste tre kumulativa villkor vara uppfyllda: Prejudicialfrågan ska ha en direkt och avgörande betydelse för avgörandet av tvisten i huvudsaken, en part eller båda parterna ska begära detta [7] och ett förfarande som rör prejudicialfrågan måste vara pågående. Emellertid anges det i artikel 43 i civilprocesslagen att ”domstolen *kan* förklara målet vilande”. Såsom framgår av besluten om hänskjutande synes vilandeförklaringen därmed vara fakultativ, i det att artikel 43 tillerkänner domstolarna ett utrymme för skönsmässig bedömning vad gäller lämpligheten av en sådan vilandeförklaring. [8]

2. De nationella domstolarnas skilda tolkningar och tillämpningar av artikel 43 i civilprocesslagen

30. Som framgår av de handlingar som inkommit till domstolen är det de nationella domstolarnas skilda tolkningar och tillämpningar av artikel 43 i civilprocesslagen när det gäller den av Adicae väckta grupptalan om förbudsföreläggande som gör bedömningen av tolkningsfrågorna än mer komplicerad, då denna fråga inte har avgjorts i högsta nationella instans.

31. Vissa domstolar tycks vara av uppfattningen att artikel 43 i civilprocesslagen ger uttryck för en regel om civilprocessuellt företräde, varför de beslutar att vilandeförklara det individuella målet till dess att det föreligger ett lagakraftvunnet avgörande i gruppmålet, med hänvisning till sambandet mellan föremålet för den individuella talan och föremålet för grupptalan. [9]

32. Andra domstolar tycks mena att det föreligger litispendens mellan den individuella talan och grupptalan på grund av att målen rör samma sak och samma parter, [10] varför de avvisar det individuella målet med stöd av artikel 222.3 i civilprocesslagen. Det framgår av handlingarna att denna ståndpunkt är i minoritet.

33. Slutligen finns det domstolar som har uppfattningen att situationen vare sig rör regeln om civilprocessuellt företräde eller litispendens. De menar att varken saken eller parterna i reellt hänseende är desamma, att utgången av grupptalan inte är avgörande för den individuella talan och att även om en ogiltigförklaring av räntegolvsvillkoren i grupprättegången skulle kunna få positiva följder för den individuella talan, medför ogillande av den förstnämnda talan inte nödvändigtvis ogillande av den sistnämnda. Dessa domstolar drar sålunda slutsatsen att konsumenten bibehåller sin talerätt för att vid domstol skydda sina egna intressen, varvid det saknas anledning att vilandeförklara det individuella förfarandet. [11]

34. Det är denna sistnämnda tolkning som den spanska regeringen och kommissionen tycks ansluta sig till då de i sina skriftliga yttranden bland annat har gjort gällande att tillämpningen av artikel 43 i civilprocesslagen inte med nödvändighet medför en vilandeförklaring av det individuella målet.

7 — Se, för ett liknande resonemang, dom från Tribunal Supremo (avdelningen för civilrättsliga mål) nr 527/2013, av den 3 september 2013.

8 — Den hänskjutande domstolen har angett att ”den befinner sig i det skede i förfarandet där den måste *avgöra* huruvida målet ska vilandeförklaras eller tvärtom fortlöpa normalt fram till meddelande av dom”. Min kursivering. Angående artikel 43 i civilprocesslagen, se bland annat De la Oliva Santos, A., *Objeto del proceso y cosa juzgada en el proceso civil*, Thomson-Civitas, 2006, s. 85–88; Montero Aroca, J., m.fl., *Derecho Jurisdiccional II. Proceso civil*, 21 utg., Tirant lo Blanch, 2013, s. 126 och 127, och Gimeno Sendra, V., *Derecho Procesal Civil 1. El proceso de declaración. Parte General*, 5 utg., Colex, 2014, s. 215.

9 — I detta avseende har den hänskjutande domstolen hänvisat till beslut från Audiencia Provincial de Barcelona (regional domstol i Barcelona) nr 84/2013 av den 1 juni 2013 i vilket denna domstol – med hänsyn till möjligheten att det i det kommande avgörandet i grupprättegången förklaras att villkor om räntegolv är ogiltiga – uttryckligen anger att ett sådant avgörande, i enlighet med bestämmelserna i artikel 221.1 i civilprocesslagen, är tillämpligt *ultra partes*.

10 — Kommissionen har påpekat Audiencia Provincial de Barcelona (regional domstol i Barcelona) förefaller ha intagit denna minoritetsståndpunkt i sitt senare beslut nr 112/2014 av den 9 oktober 2014.

11 — Se, bland annat, beslut från Audiencia Provincial de Huelva (regional domstol i Huelva) nr 76/2013 av den 24 februari 2014, och dom från Audiencia Provincial de Ourense (regional domstol i Orense) nr 278/2013 och dom nr 494/2013 av den 22 maj 2014 respektive den 22 september 2014.

35. Den spanska regeringen har i sitt yttrande vid förhandlingen ytterligare framhållit att det bör göras en åtskillnad mellan en grupptalan avseende förbud mot allmänna oskäliga avtalsvillkor och en individuell talan om ogiltigförklaring av ett avtal om hypotekslån som grundas på att avtalet innehåller ett oskäligt villkor. Dessa två talan är av olika slag och deras föremål sammanfaller endast delvis. När det gäller *grupptalan om förbudsföreläggande* kan parterna nämligen lägga fram sina synpunkter även om det inte är möjligt för domstolen att göra en bedömning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet (abstrakt och allmän kontroll), vilket särskilt är fallet när det rör sig om en konsument som ingått ett i förväg formulerat standardavtal. När det gäller *en individuell talan* däremot är domstolen skyldig att beakta samtliga de omständigheter som förelåg vid tidpunkten för låneavtalets ingående, inbegripet utvecklingen av dessa omständigheter, de omständigheter under vilka avtalet ingicks liksom alla övriga villkor i avtalet eller förekomsten av ett annat avtal av vilket det är avhängigt. [12]

36. Den spanska regeringen hävdar således dels att en följdriktig och systematisk tolkning av den spanska processlagstiftningen utesluter civilprocessuellt företräde, dels att artikel 43 i civilprocesslagen avser fall då det är fråga om en reell prejudicialfråga och inte endast hypotetisk eller möjlig sådan och att målet av denna anledning inte ska vilandeförklaras.

3. Frågeställningen rörande rättsverkningarna av ett avgörande genom vilket en grupptalan bifalls för de konsumenter som inte var parter i förfarandet

37. Den spanska regeringen och Catalunya Caixa har anfört att artikel 221 i civilprocesslagen inte föreskriver att rättsverkningarna av ett avgörande varigenom en grupptalan vinner bifall ska utsträckas till att gälla varje konsument som har ett avtal som innehåller ett allmänt villkor av samma slag som det ifrågasatta villkoret. För det fall *grupptalan ogillas* medger denna artikel faktiskt att talan väcks individuellt, så att konsumenten får möjlighet att åberopa de specifika omständigheterna i sitt konkreta fall. Detta är enligt den spanska regeringen i överensstämmelse med artikel 11.1 i civilprocesslagen enligt vilken talerätt för konsumentorganisationer ska medges ”[u]tan att det påverkar de skadelidande personernas individuella talerätt”. [13] Den spanska regeringen har tillagt att det i artikel 221 i civilprocesslagen blott anges att rättsverkningarna av ett avgörande *varigenom en grupptalan bifalls* kan utsträckas till att även omfatta personer som inte varit parter i förfarandet, och att det ankommer på den nationella domstolen att fatta beslut härom. [14]

38. Sales Sinués har emellertid vid förhandlingen gjort gällande att en individuell talan i princip innebär att man väljer att inte omfattas av grupprättegången, det vill säga att konsumenten avsäger sig den utvidgade rättsverkan som enligt artikel 221.1 i civilprocesslagen vidlåder ett avgörande genom vilket grupptalan bifalls. Därför föreligger det inte någon risk för att två sinsemellan motstridiga domar meddelas angående ett och samma yrkande. Likväl följer det enligt Jorge Sales Sinués av den tolkning av artikel 43 i civilprocesslagen som innebär att det föreligger civilprocessuellt företräde innebärande att målet ska skjutas upp i avvaktan på ett slutgiltigt avgörande i grupprättegången, att konsumenten inte kan frigöra sig från grupptalan.

12 — Dom från Tribunal Supremo (högsta domstolen) nr 241/13 av den 9 maj 2013, punkterna 235–238.

13 — I samma artikel anges att ”[u]tan att det påverkar skadelidande personers individuella talerätt har enligt lag bildade konsument- och användarorganisationer rätt att föra talan vid domstol till skydd för sina medlemmars och organisationens rättigheter och intressen, och till skydd för allmänna konsumentintressen”.

14 — Min kursivering.

4. Intervention i förfaranden avseende skydd för konsumenters gemensamma och allmänna intressen

39. Den hänskjutande domstolen, Jorge Sales Sinués, den spanska regeringen och kommissionen har hänvisat till den dom som Tribunal Supremo (högsta domstolen) meddelade den 9 maj 2013 [15] med anledning av en grupptalan om förbudsföreläggande, som inte är samma grupptalan som den som den hänskjutande domstolen har hänvisat till, men som likaledes avser ett villkor om räntegolv. Tribunal Supremo (högsta domstolen) förklarade att denna typ av villkor är ogiltiga, inte med hänsyn till innehållet utan med hänsyn till bristande insyn, det vill säga avsaknad av klar och tydlig information till konsumenterna om dessa villkor. [16]

40. Såvitt gäller karaktären av den talan med anledning av vilken ovannämnda dom meddelades har kommissionen i sitt skriftliga yttrande anfört att eftersom det rörde sig om en grupptalan där det blott yrkats om förbudsföreläggande, och som därför endast avsåg frågan om lagenligheten av räntegolvsvillkor, fick den inte några följder i form av anspråk på skadestånd.

41. Jorge Sales Sinués har vid förhandlingen påpekat att den grupptalan som väcktes av Adicae innefattar dels en fastställelsetalan i syfte att hindra fortsatt användning av villkoret om räntegolv i låneavtalen, dels ett gemensamt yrkande om ersättning för de förluster som detta villkor orsakat. Han har härvid uppgett att artikel 15 i civilprocesslagen inte är tillämplig när det gäller en talan om förbudsföreläggande, utan endast då fråga är om en grupptalan om skadestånd. Den individuella intervention av konsumenter som ägde rum inom de två månader som följde på den i media kungjorda allmänna kallelsen till deltagande i grupprättegången, i enlighet med artikel 15.3 i civilprocesslagen, avsåg följaktligen inte den av Adicae väckta grupptalan om förbudsföreläggande utan endast grupptalan om skadestånd. [17] Enligt Jorge Sales Sinués beror förseningen i förfarandet i förevarande fall på det mycket stora antal konsumenter som inträtt individuellt i förfarandet. [18] Han har således hävdat att en grupptalan om skadestånd tar längre tid att pröva än en individuell talan.

42. Jag anser att det följer av det ovanstående att det är i denna kontext som tolkningsfrågorna ska behandlas, om inte annat framkommer i den hänskjutande domstolens utredning.

B – *Prövning av tolkningsfrågorna*

43. Det ska inledningsvis erinras om att det enligt förfarandet för samarbete mellan nationella domstolar och EU-domstolen ankommer på EU-domstolen att ge den nationella domstolen ett användbart svar, som gör det möjligt för den domstolen att avgöra det mål som den ska pröva. I detta syfte kan EU-domstolen behöva omformulera de frågor som hänskjutits. [19] EU-domstolen kan därvid utifrån samtliga uppgifter som den nationella domstolen har lämnat, och i synnerhet utifrån skälen i beslutet om hänskjutande, avgöra vilka delar av unionsrättens bestämmelser och principer som behöver tolkas med hänsyn till saken i det nationella målet. [20]

15 — Dom från Tribunal Supremo (domstol i högsta instans) nr 241/13 av den 9 maj 2013. I denna dom begränsade Tribunal Supremo ogiltigförklaringens retroaktiva verkan på så sätt att denna förklaring gavs rättsverkan för framtiden (*ex nunc*), alltså inte från dagen då avtalet ingicks (*ex tunc*) utan först från och med den 9 maj 2013 då domen avkunnades. Denna begränsning bekräftades i en dom från samma domstol den 25 mars 2015, nr 139/2015. Vidare har denna begränsning av rättsverkan nyligen blivit föremål för en begäran om förhandsavgörande från en spansk domstol i ett mål som är anhängigt vid EU-domstolen, Gutierrez Naranjo (C-154/15).

16 — Det framgår av Jorge Sales Sinués skriftliga yttrande att då villkoret om räntegolv utgjorde en del av kostnaden för låneavtalet borde finansinstituten upplysa konsumenterna om detta villkor så att de har full kännedom om detta villkors existens och dess inverkan på den verkliga kostnaden för krediten vid tidpunkten då avtalen ingås.

17 — Jorge Sales Sinués har citerat artikel 15.4 i civilprocesslagen enligt vilken ”[b]estämmelserna ovan … [inte] ska tillämpas på förfaranden där talan om förbudsföreläggande väckts till skydd för konsumenters och användares gemensamma och allmänna intressen”.

18 — Catalunya Caixa har vid förhandlingen angett att anledningen till att grupprättegången blivit så utdragen bland annat har att göra med det stora antal konsumenter (9 000) som har inträtt som individuella parter i detta mål.

19 — Se, bland annat, dom Krüger (C-334/95, EU:C:1997:378, punkterna 22 och 23), dom Byankov (C-249/11, EU:C:2012:608, punkt 57) och dom Biovet (C-306/14, EU:C:2015:689, punkt 17).

20 — Se, för ett liknande resonemang, bland annat dom Redmond (83/78, EU:C:1978:214, punkt 26), dom Byankov (C-249/11, EU:C:2012:608, punkt 58) och dom Konstantinides (C-475/11, EU:C:2013:542, punkt 42).

44. I förevarande fall är jag av uppfattningen att Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona (handelsdomstol nr 9 i Barcelona) i själva verket önskar att EU-domstolen ska tolka principerna om likvärdighet och effektivitet i samband med genomförandet av artikel 7 i direktiv 93/13, i syfte att handelsdomstolen ska kunna avgöra huruvida den aktuella processlagstiftningen är förenlig med unionsrätten.

45. Under dessa förhållanden måste tolkningsfrågorna förstås på så sätt att de väsentligen ställts för att få klarhet i huruvida artikel 7 i direktiv 93/13, med hänsyn till principerna om likvärdighet och effektivitet, ska tolkas på så sätt att den utgör hinder för en sådan nationell processlagstiftning som den som är aktuell i det nationella målet, enligt vilken en individuell talan som inletts parallellt med en grupptalan om förbudsföreläggande, på grund av regeln om civilprocessuellt företräde kan vilandeförklaras till dess att grupprättegången avslutats genom ett lagakraftvunnet avgörande, utan att den berörda konsumenten kan förklara sig avstå från att omfattas av grupptalan.

1. Kriterierna för att bedöma huruvida avtalsvillkoren är oskäliga mot bakgrund av direktiv 93/13 och rättspraxis.

a) Talan som väcks av en individuell konsument och grupptalan om förbudsföreläggande

46. Det förefaller mig angeläget att inledningsvis erinra om att det skyddssystem som införts genom direktiv 93/13 grundar sig på tanken att konsumenten intar en underlägsen ställning i förhållande till näringsidkaren i fråga om såväl förhandlingsförmåga som informationsnivå, vilket får till följd att konsumenten godkänner villkor som näringsidkaren har utformat i förväg, utan att kunna påverka villkorens innehåll. [21]

47. För att säkerställa det skydd som eftersträvas med direktiv 93/13 har unionslagstiftaren uppställt kriterier för bedömningen av om avtalsvillkor är oskäliga, vilka bland annat kräver att en bedömning av de konkreta omständigheterna görs i varje enskilt fall. [22] I detta avseende måste det enligt artikel 3 i direktiv 93/13 klargöras huruvida avtalsvillkoret i fråga har varit föremål för individuell förhandling eller inte och vidare huruvida detta villkor har utarbetats i förväg utan att konsumenten har haft möjlighet att påverka dess innehåll, varvid det särskilt ska beaktas huruvida det rör sig om i förväg formulerade standardavtal. Vidare anges det i artikel 4.1 i samma direktiv att frågan om ett avtalsvillkor är oskäligt ska bedömas med beaktande av, vid tiden för avtalets ingående, ”alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks” samt ”alla övriga villkor i avtalet eller något annat avtal som det är beroende av”.

48. Vad för det första gäller *talan som väckts av en enskild konsument*, såsom i de mål som den hänskjutande domstolen har att pröva, har EU-domstolen slagit fast att det, med hänsyn till konsumentens underlägsna ställning, ”i artikel 6.1 i direktivet … ställs krav om att medlemsstaterna föreskriver att oskäliga villkor ’inte är, på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för konsumenten’. Enligt rättspraxis är detta en tvingande bestämmelse som har till syfte att ersätta den formella jämvikt mellan avtalsparternas rättigheter och skyldigheter som följer av avtalet med en verklig jämvikt så att parterna blir jämbördiga”. [23]

21 — Se dom Océano Grupo Editorial och Salvat Editores (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, punkt 25), dom Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, punkt 25), dom Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, punkt 29), dom Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, punkt 22), dom Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, punkt 33), dom Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, punkt 44) och dom Barclays Bank (C-280/13, EU:C:2014:279, punkt 32).

22 — Enligt femtonde skälet i direktiv 93/13 ”[är det] nödvändigt att fastställa allmänna kriterier för bedömningen av om avtalsvillkor är oskäliga”.

23 — Se dom Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, punkt 34).

49. Det är härvidlag relevant att påminna om att artiklarna 3 och 6 i direktiv 93/13 tillerkänner konsumenter individuella rättigheter som det åligger de nationella domstolarna att skydda, så även ex officio.

50. Vad därefter gäller en *grupptalan om förbudsföreläggande*, såsom den som väckts av Adicae, vill jag erinra om att det följer av rättspraxis att direktiv 93/13 inte syftar till att harmonisera de rättsföljder som kan komma i fråga om det, inom ramen för prövningen av en sådan talan, fastställs att ett villkor är oskäligt. Inte desto mindre är medlemsstaterna enligt artikel 7.1 i direktivet skyldiga att se till att det finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäliga villkor i konsumentavtal. [24]

51. Domstolen har upprepade gånger understrukit att det skyddssystem som införs genom direktiv 93/13 grundar sig på tanken att den ojämlika situationen mellan konsumenten och näringsidkaren endast kan uppvägas av ett faktiskt ingripande från någon annan än de avtalsslutande parterna. [25] Det är därför som det i artikel 7.2 i direktiv 93/13 preciseras att ovannämnda medel ska göra det möjligt för erkända konsumentorganisationer att väcka talan vid domstolar [eller behöriga administrativa myndigheter] för att få fastställt om avtalsvillkor som utformats för allmänt bruk är oskäliga och, i förekommande fall, utverka ett förbud mot användning av dessa villkor. [26]

52. Det bör därefter även påpekas att unionslagstiftaren inte uttryckligen har reglerat förhållandet mellan individuell talan och grupptalan. I likhet med vad kommissionen anfört anser jag emellertid att karaktären av och gränserna för förhållandet mellan dessa två typer av talan kan utläsas inte endast av direktiv 93/13 utan även av domstolens rättspraxis.

b) Karaktären av individuell talan och grupptalan om förbudsföreläggande och förhållandet mellan dem

i) Skillnaden mellan individuell talan och grupptalan i direktiv 93/13

53. Kommissionen har i sitt skriftliga yttrande framhållit att artikel 7.1 i direktiv 93/13 allmänt hänvisar till individuell talan av konsumenter som lidit skada av oskäliga avtalsvillkor, eftersom detta är det sedvanliga rättsmedlet för att skydda deras intressen, medan grupptalan om förbudsföreläggande, varom föreskrivs i artikel 7.2, utgör ett komplement för att säkerställa detta skydd.

54. Jag instämmer i denna bedömning.

55. Den kompletterande karaktären av grupptalan om förbudsföreläggande är enligt min mening en effekt av att det här rör sig om en allmän talan som inte föranleder någon konkret kontroll på det sätt som krävs i direktiv 93/13 när det gäller en talan som väckts av en enskild konsument, utan endast en abstrakt och allmän kontroll av huruvida avtalsvillkor är oskäliga eller inte. [27]

24 — Ibidem (punkt 35).

25 — Dom Océano Grupo Editorial och Salvat Editores (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, punkt 27), dom Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, punkt 26), dom Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, punkt 31) och dom Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, punkt 41).

26 — Se, för ett liknande resonemang, dom Océano Grupo Editorial och Salvat Editores (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, punkt 27), dom kommissionen/Italien (C-372/99, EU:C:2002:42, punkt 15) och dom Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, punkt 36). Se även tjugotredje skälet i direktiv 93/13.

27 — Kommissionen har förtydligat att de ”personer” som avses i artikel 7.2 i direktiv 93/13 inte syftar på konsumenterna själva utan på personer som har till uppgift att driva konsumentskyddsfrågor, till exempel konsumentombudsmannen.

56. Härav följer att direktiv 93/13 ålägger medlemsstaterna att i sina rättssystem först och främst införa möjligheten att föra individuell talan för att göra gällande att avtalsvillkor är oskäliga, och att som ett komplement härtill [28] införa möjligheten att föra grupptalan. Grupptalan får emellertid inte ersätta individuella talan eller vara till hinder för dem.

ii) Det kompletterande förhållandet mellan individuell talan och grupptalan i rättspraxis

57. När det gäller *individuell talan* framgår det av rättspraxis att den roll som givits de nationella domstolarna genom direktiv 93/13, vilken består i att säkerställa att det skydd som eftersträvas med direktiv 93/13 ges ändamålsenlig verkan, ”[inte] begränsas … till att enbart avse en möjlighet att ta ställning till huruvida ett avtalsvillkor är oskäligt eller ej, utan [även] innefattar … en skyldighet att ex officio pröva denna fråga”. [29] Denna skyldighet att ingripa, även ex officio, i samband med en individuell talan utgör enligt EU-domstolen, på ett allmänt plan, det faktiska ingripande eller det lämpliga medel som uppväger konsumentens underläge i förhållande till näringsidkaren. [30] När det däremot gäller grupptalan om förbudsföreläggande har EU-domstolen slagit fast att konsumentskyddsorganisationerna inte befinner sig i ett sådant underläge i förhållande till näringsidkaren. [31] Mer specifikt har den fastslagit att en grupptalan om förbudsföreläggande mellan en sådan organisation och en näringsidkare ”inte kännetecknas av den obalans som råder vid en individuell talan i ett mål mellan en konsument och den näringsidkare med vilken konsumenten ingått avtal”. [32] Denna skillnad mellan individuell talan och grupptalan om förbudsföreläggande som följer av direktiv 93/13, och som har erkänts i rättspraxis, förstärker enligt min uppfattning den kompletterande karaktär som de sistnämnda har i förhållande till de förstnämnda.

58. EU-domstolen har även slagit fast att ”[den grupptalan om förbudsföreläggande som ska göras tillgänglig], mot bakgrund av att den är av preventiv karaktär och har ett avskräckande syfte samt att den är fristående från varje konkret enskild tvist, [ska kunna] väckas även om de villkor som omfattas av nämnda talan inte använts i några bestämda avtal”. [33] För att det avskräckande syftet ska kunna uppfyllas i praktiken krävs, enligt domstolen, att allmänna villkor i konsumentavtal som förklarats oskäliga inom ramen för prövningen av en talan om förbudsföreläggande som väckts mot en eller flera näringsidkare, det vill säga en sådan grupptalan som den hänskjutande domstolen hänvisat till, ”varken är bindande för de konsumenter som är parter i förbudsmålet eller för de konsumenter som har ingått ett avtal med denna näringsidkare, för vilket samma allmänna avtalsvillkor är tillämpliga”. [34] Den omständigheten ”att ett oskäligt villkor drabbas av rättsföljden ogiltighet gentemot alla konsumenter som har ingått ett konsumentavtal, för vilket samma allmänna avtalsvillkor är tillämpliga, säkerställer nämligen att dessa konsumenter inte är bundna av det aktuella villkoret, *utan att för den sakens skull utesluta andra typer av lämpliga och effektiva rättsföljder* enligt nationell lagstiftning”. [35]

59. Det framgår således av denna rättspraxis att förhållandet, enligt direktiv 93/13, mellan en grupptalan om förbudsföreläggande och de konkreta villkor som konsumenterna är bundna av ska vara till konsumentens fördel. Det kan inte utgöra ett hinder för en individuell talan eller innebära att en sådan talan ersätts av grupptalan om förbudsföreläggande.

28 — Enligt kommissionen är konsumentskydd ett av de områden ”där *kompletterande* privat tillämpning i syfte att skydda fördragsstadgade rättigheter genom kollektiv prövning fyller en viktig funktion”. Se kommissionens rekommendation av den 11 juni 2013 om gemensamma principer för kollektiv prövning av ansökningar om förbudsföreläggande och av ersättningsanspråk vid åsidosättande av rättigheter som garanteras enligt unionsrätten (EUT L 201, skäl 7, s. 60). Min kursivering.

29 — Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, punkt 32).

30 — Se dom Océano Grupo Editorial och Salvat Editores (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, punkt 27), dom Cofidis (C-473/00, EU:C:2002:705, punkt 32) och dom Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, punkt 32).

31 — Se dom Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León (C-413/12, EU:C:2013:800, punkt 49).

32 — Ibidem (punkt 50).

33 — Se dom kommissionen/Italien (C-372/99, EU:C:2002:42, punkt 15), dom Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, punkt 37) och dom Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101, punkt 44).

34 — Se dom Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, punkt 38).

35 — Ibidem (punkt 40)

2. Bedömning av den aktuella processlagstiftningen mot bakgrund av artikel 7 i direktivet och principerna om likvärdighet och effektivitet

60. Det ska påpekas att den hänskjutande domstolen, med hänsyn till hur den har formulerat tolkningsfrågorna, tycks utgå från antagandet att vilandeförklaringen av de individuella målen i fråga – vilka inleddes parallellt av kärandena i avvaktan på ett lagakraftvunnet avgörande i grupprättegången – är en nödvändig följd av artikel 43 i civilprocesslagen. [36] Det framgår emellertid av de yttranden som lämnats av Jorge Sales Sinués, den spanska regeringen och av kommissionen att en sådan vilandeförklaring är fakultativ, i det att bestämmelsen i fråga ger de spanska domstolarna ett utrymme för skönsmässig bedömning för att avgöra huruvida en sådan vilandeförklaring är lämplig eller inte.

61. Jag noterar även, såsom framgår av punkterna 30–33 i detta förslag till avgörande, att de skilda tolkningar av den ifrågavarande processlagstiftningen som de nationella domstolarna gjort i det förevarande fallet bidrar till dessa bestämmelsers komplexitet.

62. Vad gäller den nu aktuella nationella lagstiftningen ska det påpekas att det inte är EU-domstolens uppgift att uttala sig om tolkningen av nationell rätt. Detta ankommer uteslutande på den hänskjutande domstolen eller, i förekommande fall, på behöriga nationella domstolar vilka ska fastställa huruvida bestämmelserna i den tillämpliga nationella lagstiftningen uppfyller kraven i unionsrätten. EU-domstolen kan emellertid i sitt förhandsavgörande i förekommande fall bidra med preciseringar för att vägleda den nationella domstolen vid dennas bedömning. [37]

63. Det är i detta sammanhang som jag nu, i ljuset av principerna om likvärdighet och effektivitet, ska undersöka huruvida den aktuella nationella processlagstiftningen utgör hinder för utövandet av de rättigheter som följer av direktiv 93/13.

64. I detta hänseende vill jag fästa uppmärksamheten på att EU-domstolen upprepade gånger har slagit fast att i avsaknad av harmonisering av de nationella processlagstiftningarna, ska denna fråga omfattas av de interna rättsordningarna i medlemsstaterna enligt principen om medlemsstaternas processuella autonomi. Domstolen har emellertid understrukit att de processuella regler som gäller för talan som syftar till att säkerställa skyddet av de rättigheter för enskilda som följer av unionsrätten ska uppfylla det dubbla kravet att inte vara mindre förmånliga än de förfaranden som avser liknande situationer som regleras av nationell rätt (likvärdighetsprincipen) och inte medföra att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt att utöva de rättigheter som konsumenterna har enligt unionsrätten (effektivitetsprincipen). [38]

a) Iakttagande av likvärdighetsprincipen

65. Iakttagandet av likvärdighetsprincipen förutsätter att den aktuella bestämmelsen tillämpas på samma sätt på en talan som grundar sig på åsidosättande av unionsrätten som på en talan som grundar sig på åsidosättande av nationell rätt när föremålet och grunden för talan är likartade. Den nationella domstolen, som är ensam om att ha direkt kunskap om de interna processuella reglerna om att föra talan ska, vid kontrollen av huruvida likvärdighetsprincipen har iakttagits, pröva huruvida de processuella regler som i intern rätt syftar till att säkerställa iakttagandet av de rättigheter som enskilda har enligt unionsrätten är förenliga med denna princip samt undersöka såväl föremålet för talan som de väsentliga beståndsdelarna i en sådan på nationell rätt grundad talan som påstås vara

36 — Likväl synes det framgå av beslutet av hänskjutande att denna domstol inte är förpliktad att vilandeförklara de aktuella målen. Se i detta avseende fotnot 8 i förevarande förslag till avgörande.

37 — Se, för ett liknande resonemang, dom Mascolo m.fl. (C-22/13, C-61/13, C-63/13 och C-418/13, EU:C:2014:2401, punkterna 81 och 83).

38 — Se, bland annat, dom Rewe-Zentralfinanz och Rewe-Zentral (33/76, EU:C:1976:188, punkt 5), dom Peterbroeck (C-312/93, EU:C:1995:437, punkt 12) och dom Impact (C-268/06, EU:C:2008:223, punkterna 44–46). Se även dom Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, punkt 26), dom Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, punkt 50) och dom Barclays Bank (C-280/13, EU:C:2014:279, punkt 37).

likartad. Den nationella domstolen ska härvidlag göra en bedömning av likheten mellan talan i de berörda målen vad beträffar deras föremål, bakgrund och väsentliga beståndsdelar. Den ska, för att avgöra om en nationell processuell regel är mindre förmånlig, beakta dess ställning i förfarandet i dess helhet, förfarandets förlopp och bestämmelsernas särdrag.[39]

66. Frågan om civilprocessuellt företräde eller litispendens i individuella tvister och grupprättegångar har sitt ursprung i tolkningskriterier för den aktuella lagstiftningen som skiljer sig åt mellan de olika spanska domstolarna. Det finns emellertid enligt min uppfattning ingenting som pekar på att denna lagstiftning tolkas annorlunda i tvister som rör rättigheter som följer av nationella bestämmelser.

b) Iakttagande av effektivitetsprincipen

67. Som kommer att framgå i punkterna nedan finns det däremot när det gäller effektivitetsprincipen ett flertal faktorer som föranleder mig att anse att *tolkningen* av den aktuella processlagstiftningen som lämnar utrymme för civilprocessuellt företräde, och således för att vilandeförklara det individuella målet i avvaktan på lagakraftvunnet avgörande av grupptalan, har gjort det omöjligt eller orimligt svårt att utöva de rättigheter som följer av direktiv 93/13.

68. Om man för det första, såsom jag gjort i punkterna 46–59 i detta förslag till avgörande, utgår från förutsättningen att direktiv 93/13 ger subjektiva individuella rättigheter som ska kunna göras gällande i ett individuellt förfarande, och att grupptalan om förbudsföreläggande kompletterar, är skild från och oavhängig av en eventuell individuell talan, finns det inte något som motiverar en obligatorisk eller automatisk vilandeförklaring av den sistnämnda talan så länge som det saknas ett avgörande i grupprättegången.

69. Såvitt avser den individuella karaktären av konsumenternas rättigheter bör det särskilt noteras att den nationella domstolens skyldighet att ex officio undersöka huruvida ett avtalsvillkor är oskäligt inte innebär att domstolen, enligt direktivet, behöver utesluta en tillämpning av det ifrågavarande villkoret om konsumenten, efter att ha uppmärksammats därpå av domstolen, väljer att inte göra gällande att villkoret är oskäligt och icke-bindande.[40] EU-domstolen har nämligen slagit fast att när den nationella domstolen, efter en prövning ex officio av ett avtalsvillkor, finner att detta villkor är oskäligt ”ska den inte tillämpa villkoret såvida inte konsumenten invänder häremot”.[41] Denna individuella aspekt, som innebär att ”rätten till ett effektivt rättsskydd [även] omfattar befogenheten att avstå från att göra gällande sina rättigheter”,[42] kommer till uttryck i den möjlighet att yttra sig som tillkommer konsumenten och den skyldighet som åligger den nationella domstolen ”att i förekommande fall beakta konsumentens uttryckliga önskan när denne, trots att konsumenten känner till att ett oskäligt villkor inte är bindande, bestrider att detta villkor lämnas utan avseende och därmed ger sitt fria och informerade samtycke till det aktuella villkoret”.[43]

70. Följaktligen är en tolkning av lagstiftningen i fråga, och närmare bestämt av artikel 43 i civilprocesslagen, enligt vilken den nationella domstolen är skyldig att vilandeförklara det individuella målet för det fall det pågår en parallell grupprättegång,[44] eller enligt vilken en grupprättegång per automatik ges företräde framför individuella mål – utan att konsumenten har möjlighet att besluta att avstå från att utöva sina rättigheter eller att utöva dem genom att väcka individuell talan och inte heller kan förklara sig avstå från att omfattas av grupprättegången – inte förenlig med effektivitetsprincipen.

39 — Se, för ett liknande resonemang, dom Rosado Santana (C-177/10, EU:C:2011:557, punkt 90).

40 — Dom Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, punkt 33).

41 — Ibidem (punkt 35).

42 — Generaladvokaten Kokotts förslag till avgörande i målet Duarte Hueros (C-32/12, EU:C:2013:128, punkt 53).

43 — Dom Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, punkt 35).

44 — Däremot måste domstolarna fortfarande ha möjlighet att vilandeförklara ett individuellt förfarande i ett enskilt fall, av andra legitima skäl, när vilandeförklaringen utgör ett lämpligt och proportionerligt medel för att säkerställa en sund rättsskipning.

71. I likhet med vad kommissionen har anfört i sitt skriftliga yttrande innebär ett effektivt iakttagande av de individuella rättigheter som följer av direktiv 93/13 att en konsument alltid måste ha möjligheten att välja att inte omfattas av grupptalan och väcka individuell talan, eller helt enkelt fortsätta att omfattas av grupprättegången och godta den icke-bindande karaktären av villkoret. Med andra ord bör en konsument ”kunna lämna [grupptalan] när som helst innan ett slutligt domstolsavgörande har meddelats eller saken har avgjorts på något annat bindande sätt, med förbehåll för samma villkor som gäller för en part som vill dra tillbaka en individuell talan. Detta bör inte innebära att möjligheten att driva saken i någon annan form går förlorad, förutsatt att det inte undergräver en sund rättskipning”. [45] Denna slutsats gäller för det fall en konsument inte har intervenerat i gruppmålet.

72. Jag har för det andra, i punkt 55 ovan, intagit ståndpunkten att den abstrakta och allmänna kontrollen som ska göras i samband med en grupptalan om förbudsföreläggande av huruvida ett avtalsvillkor är oskäligt, har ett annat syfte än det som eftersträvas med en individuell talan, det vill säga en konkret kontroll av ett villkor mot bakgrund av de specifika omständigheterna. Om man godtar denna ståndpunkt måste det således även antas att avgörandet som meddelas i gruppmålet kan skilja sig från det avgörande som meddelas i det individuella målet, men att de sällan torde vara motstridiga. [46] Sålunda ska en konsument som beslutar sig för att agera på eget initiativ inte påverkas i direkt mening av det avgörande som meddelas i grupprättegången, även om den domstol som har att pröva den individuella talan naturligtvis tar detta avgörande i beaktande. [47]

73. För det tredje och sista ska konsumentens möjlighet att intervenera i gruppmålet inte likställas med väckandet av en individuell talan. Det kan först påpekas att såsom framgår av beslutet om hänskjutande innebär ett individuellt deltagande i ett förfarande till skydd för gemensamma intressen som inletts med stöd av artikel 11.4 i civilprocesslagen en skyldighet för den berörde konsumenten att inställa sig vid den domstol där målet pågår, varvid denne inte kan göra gällande sitt eget forum, det vill säga handelsdomstolen på orten där han eller hon har hemvist. Vidare kan den frist på två månader, från och med tillkännagivandet i media, som föreskrivs i artikel 15.1 och 15.3 i civilprocesslagen medföra vissa praktiska svårigheter för skadelidande konsumenter att intervenera i gruppmålet. [48] Slutligen begränsas konsumentens handlingsutrymme av sättet på vilket konsumentskyddsorganisationen har angripit saken, och konsumenten har inte möjlighet att ändra föremålet för talan eller framställa andra yrkanden. Vederbörande påverkas också negativt av ett utdraget förfarande som, såsom i förevarande fall, utgör ett hinder för hans eller hennes skydd i egenskap av konsument.

74. Det är således med hänsyn till samtliga ovanstående överväganden min uppfattning att artikel 7 i direktiv 93/13, mot bakgrund av effektivitetsprincipen, ska tolkas på så sätt att den inte utgör hinder för en nationell processlagstiftning såsom den som är i fråga i de nationella målen, vilken med hänvisning till civilprocessuellt företräde tillåter vilandeförklaring av ett individuellt mål som inletts parallellt med en grupptalan om förbudsföreläggande till dess att grupprättegången avslutats genom ett lagakraftvunnet avgörande, under förutsättning dels att denna vilandeförklaring varken är obligatorisk eller automatisk, dels att den berörde konsumenten kan förklara sig avstå från att omfattas av grupptalan.

45 — Kommissionens rekommendation av den 11 juni 2013, s. 64, punkt 22.

46 — _ Till exempel kan det anses att ett avtalsvillkor inte är oskäligt i abstrakt mening, men endast under vissa omständigheter. Eller så kan det vara potentiellt oskäligt men i det konkreta fallet ha varit föremål för individuell förhandling och därför bindande för konsumenten.

47 — Jag noterar att denna tolkning förespråkas av vissa spanska domstolar. Dessa avvisar ansökan om vilandeförklaring och grundar sig därvid på just den omständigheten att skillnaden mellan den individuella talan (konkret kontroll) och grupptalan (abstrakt och allmän kontroll) hindrar att verkningarna av den sistnämnda utsträcks till att omfatta den förstnämnda. Se, bland annat, dom från Audiencia Provincial de Granada (regional domstol i Granada) nr 128/2014 av den 23 maj 2014, dom från Audiencia Provincial de Oviedo (regional domstol i Oviedo) nr 308/2014 och dom nr 141/2015 av den 17 december 2014 respektive den 20 maj 2015, och dom från Audiencia Provincial de Girona (regional domstol i Girona) nr 332/2014 av den 3 december 2014.

48 — Se i detta avseende punkt 41 i förevarande förslag till avgörande.

V – **Förslag till avgörande** Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att domstolen ska svara Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona (handelsdomstol nr 9 i Barcelona) på följande sätt: Mot bakgrund av effektivitetsprincipen ska artikel 7 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal tolkas så, att den inte utgör hinder för en nationell processlagstiftning såsom den som är i fråga i de nationella målen, vilken med hänvisning till civilprocessuellt företräde tillåter vilandeförklaring av ett individuellt mål som inletts parallellt med en grupptalan om förbudsföreläggande till dess att grupprättegången avslutats genom ett lagakraftvunnet avgörande, under förutsättning att

— att denna vilandeförklaring varken är obligatorisk eller automatisk, och

— att den berörde konsumenten kan förklara sig avstå från att omfattas av grupptalan.